

Národní politici nejsou schopni rozumně vládnout

Zhoršující se politická a ekonomická situace v České republice je podle Václava Klause zapříčiněna tím, že se v naší zemi už dva roky nevládne. Ve skutečnosti začala rozhodovací paralýza již někdy v roce 1995, kdy Klausem vedená koaliční vláda postupně ztratila energii a odvahu dokončit nezbytné reformy. Toto dočasné bezvládní je jenom jedním ze symptomů mnohem hlubšího problému, a tím je krize vládnutí - nebo, jinými slovy, malá schopnost politických elit rozumně vládnout.

Tento nedostatek souvisí s tradiční slabostí českých politických elit. Projevuje se soustavným nadřazováním osobních, stranických i jiných partikulárních zájmů zájmům obecným, neschopností hledat širší konsenzus, politickým oportunismem a nedostatkem odvahy vést zemi v krizových situacích.

Volby v roce 1996 jakož i volby v roce 1988 vyprodukovaly patovou situaci, ale ta nezapříčiňuje dlouhotrvající krizi vládnutí v České republice, pouze ji umocňuje. Jsou totiž demokracie, kde ani takzvané patové výsledky voleb nevedou nezbytně k rozhodovací paralýze, neboť politici dokáží komunikovat i přes stranické a ideologické bariéry a dokáží se dohodnout na konstruktivních řešeních. Dokonce ani menšinová vláda

nemusí být slabá, pokud jsou politici schopni hledat a najít konsenzus o základních zájmech společnosti. Naši politici toho schopni nejsou. Zato jsou schopni se dohodnout na oportunním kompromisu, jakým je například opoziční smlouva.

Tradiční slabost českých politických elit se projevuje soustavným nadřazováním osobních, stranických i jiných partikulárních zájmů zájmům obecným

Malá schopnost rozumně vládnout má historické kořeny. Mimo jejich kontext není možné pravdivě analyzovat nejrůznější selhání transformační éry. Politická kultura je vždy zásadním způsobem ovlivňována kolektivní pamětí či historicky osvojenými archetypy občanského i politického chování. Ať už si myslíme cokoli o způsobu řešení krize v Jugoslávii, postojte mnoha našich politiků k této krizi ukázaly jasněji než kdykoliv předtím, že vlastní historii nemůžeme uniknout. Tato historie má kromě pozitivních

rýsů a událostí (o kterých rádi mluvíme a o nichž se děti učí ve škole) i odvrácenou tvář, o které jsme ani deset let po revoluci nezačali vážně diskutovat.

Neradi si například připouštíme, že naše politické elity nikdy neměly šanci skutečně dospět, protože české země byly za posledních téměř čtyři sta let až na krátké výjimky vždycky satelitem mocnějších států. Když mluvíme o první republice - tedy o období, kdy jsme si nepřerušovaně dvacet let samostatně vládlí - máme tendenci ji idealizovat. Neradi přiznáváme, že během různých okupací a jiných historických kalamiť jsme nebyli vždy jen bezbrannými oběťmi mocnějších. Seriózní diskuse o chování Čechů a jejich politiků během mnichovské krize, během německé okupace či během komunistického režimu se zatím nekoná. Stejně tak se nekoná neemocionální diskuse o vyhánění sudetských Němců či o lehkości, s níž byl u nás reinstalován neostalinický režim po roce 1968. Neexistuje ani seriózní debata o období normalizace, které definitivně zlomilo páteř většiny občanů - mezi nimi i většinou současných politiků.

Jak souvisí tyto traumatické zkušenosti se současnou krizí vládnutí? Především tak, že snahy definovat

nějakým způsobem naši národní identitu, a tedy i širší národní zájmy (nad kterými se politici mohou sjednotit), jsou odsouzeny k nezdaru, pokud budou vyrůstat z účelové interpretace národních dějin. Příkladem toho, jak se nepochopení národních dějin může groteskně promítnout do politiky, byla ideologie české národní výjimečnosti, propagovaná Klausem, která vytvořila kýčovitý obrazček národa předuchopeného k výjimečné roli v postkomunistickém světě. Snahy ideologů ODS mluvit v po-

Stejně jako v minulosti i nyní máme politiky, kteří často vědí vše lépe než jejich západní kolegové, ale občanům nejsou schopni nabídnout žádnou vizi

slední době o národních zájmech, identitě a národní hrdosti ve vztahu k Evropské unii a NATO jsou pouze druhem nacionalismu, neboť se neopírají ani o náznak pravdivé historické reflexe.

Falešná identita nutně produkuje ideologizované polopravdy a podiv-

né vzorce politického chování. Neměli bychom tedy být překvapeni, když se v jugoslávské krizi naši politici projeví jako oportunisté a alibisté. Politický oportunismus je u nás přítomen po staletí a patří i mezi důvody, pro které se zadřely postkomunistické reformy.

Stejně jako v minulosti i nyní máme politiky, kteří často vědí vše lépe než jejich západní kolegové, ale občanům nejsou schopni nabídnout žádnou vizi. Máme politiky, kteří chtějí vést zemi do Evropy, ale propadají mnichovanství v okamžiku, kdy jsou konfrontováni se skutečnou mezinárodní krizí. Máme stranu, která se označuje jako liberální, ačkoli je zcela prosáklá tradicemi přizemního českého maloměšťáctví. Máme stranu, která se označuje jako sociálně demokratická, ačkoli je ve skutečnosti dědičkou tradic českého národního socialismu. Rozpor mezi slovy a realitou, bezobsažné hašteření a nedostatek principů budou produkovat krize vládnutí tak dlouho, dokud nenajdeme skutečného společného jmenovatele pro politický diskurs. Tím může být pouze pravdivě uchopená národní identita.

Jiří Pehe

Politolog